

CRNA GORA
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

INFORMACIJA
O POTREBI NABAVKE SREDNJIH VIŠENAMJENSKIH HELIKOPTERA

Podgorica, mart 2023. godine

I. UVOD

Ministarstvo unutrašnjih poslova – *Direktorat za zaštitu i spašavanje* nadležni je državni organ za sprovođenje mjera i aktivnosti zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih i kulturnih dobara i životne sredine od prirodnih, tehničko-tehnoloških i drugih nesreća.

Obavljanje radnih aktivnosti u Direktoratu za zaštitu i spašavanje odvija se kroz rad u okviru sedam direkcija i sedam područnih organizacionih jedinica.

Jedna od sedam direkcija je *Direkcija avio-helikopterska jedinica* (u daljem tekstu: AHJ). Ova organizaciona jedinica Direktorata u djelokrugu svog rada uz upotrebu helikoptera obavlja sljedeće poslove, i to:

- prevoz šticećenih ličnosti i predstavnika stranih delegacija;
- hitni medicinski transport pacijenata u Crnoj Gori, a po potrebi i ka zdravstvenim institucijama u inostranstvu;
- traganje i spašavanje na čitavoj teritoriji i akvatorijumu Crne Gore, kao i pružanje hitne medicinske pomoći u saradnji sa Gorskom službom spašavanja i Upravom za pomorsku sigurnost i upravljanje lukama;
- transport lica i materijalnih dobara;
- asistencija svim jedinicama Uprave policije Crne Gore prilikom izvršavanja namjenskih zadataka;
- snimanje iz vazduha za potrebe reklamnih spotova, javnih događaja, većih okupljanja itd;
- gašenje požara iz vazduha.

II. OSNOVNE INFORMACIJE O OPRAVDANOSTI NABAVKE SREDNJIH VIŠENAMJENSKIH HELIKOPTERA

U ovom trenutku, helikoptersku flotu AHJ čine četiri helikoptera: dva dvomotorna srednja višenamjenska helikoptera AB 212 (1979.) i AB 412 (1998.) i dva laka jednomotorna helikoptera SA-341 i AB-206B koji su (na osnovu Zaključka Vlade od 24.11.2022.) zbog svoje ekonomske neisplativosti opravke predviđeni za prodaju. S obzirom na godine proizvodnje ovih helikoptera, nabavka rezervnih djelova, kao i samo održavanje istih, svakim danom postaje sve teže i skuplje za sve operatore širom svijeta.

U skladu sa Planom razvoja AHJ MUP-a Crne Gore (usvojenim na Vladi Crne Gore u junu 2021. godine), a nakon analize tehničke opremljenosti i zadataka koji se postavljaju pred ovu jedinicu, Direktorat za zaštitu i spašavanje uputio je Akt broj 426/21-13230 od 16.06.2021. godine, kojim se tražilo mišljenje zainteresovanih nadležnih institucija koje koriste usluge AHJ.

S tim u vezi, dobijena su mišljenja o opravdanosti nabavke novih helikoptera za potrebe AHJ od:

- Ministarstva zdravlja (Klinički centar Crne Gore);
- Zavoda za hitnu medicinsku pomoć Crne Gore;
- Crvenog krsta Crne Gore;
- Gorske službe spašavanja Crne Gore;
- Uprave policije Crne Gore i
- Uprave pomorske sigurnosti i upravljanja lukama.

Ministarstvo zdravlja ističe značaj nabavke helikoptera iz razloga što je transport pacijenata do zdravstvenih ustanova od vitalnog značaja za same pacijente, kako bi im se pravovremeno obezbijedio odgovarajući stepen zdravstvene zaštite. U zavisnosti od potrebe, transport pacijenata se vrši između zdravstvenih ustanova u Crnoj Gori i/ili inostranstvu.

Zavod za hitnu medicinsku pomoć opravdava nabavku helikoptera za AHJ ističući da bi se u saradnji sa njihovim timovima značajno povećali efikasnost, kapaciteti i sigurnost u pružanju hitne medicinske pomoći na teritoriji i akvatoriji cijele Crne Gore. Korišćenje helikoptera za pružanje ovakvog vida pomoći ugroženima, posebno dolazi do izražaja kada se radi o terenima sa specifičnim geografskim karakteristikama kakav preovladava u našoj državi. U saradnji sa AHJ, ekipe hitne pomoći bi u roku od 120 minuta mogle reagovati na veliki broj saobraćajnih trauma i koronarnih sindroma uz posebne tretmane u Kliničkom centru.

Takođe, ističe se značaj angažovanja helikoptera u specifičnim situacijama, prije svega kada se radi o zbrinjavanju pacijenata iz nezgoda u planinskim i nepristupačnim područjima, gdje ambulantni prevoz nije moguć. Upotreba helikoptera za akcije spašavanja u planinama značajno bi smanjilo vrijeme trajanja akcije Gorske službe spašavanja i to za nekoliko sati, pa bi se samim tim unaprijedila efikasnost i ove službe.

Ustanovljeno je da je i Crveni krst Crne Gore prilikom vanrednog stanja 2012. godine koristio usluge Avio-helikopterske jedinice (u situaciji kada su sistemski i zajednički djelovali vazduhoplovi MUP-a, Vojske i NATO saveznika, Avio-helikopterska jedinica je obavljala oko 60% svih dnevnih zadataka). Predstavnici ove institucije smatraju da je opremanje adekvatnim resursima preduslov za njihovo djelovanje u prirodnim i drugim katastrofama te da je nabavka helikoptera u potpunosti opravdana.

Uprava policije opravdava nabavku helikoptera navodeći da bi to značajno unaprijedilo mogućnosti ove državne uprave. Uz odgovarajuću opremu na helikopteru, isti se može koristiti i za policijske poslove. Upotreba optoelektronskih uređaja i termalnih kamera na helikopteru, u velikoj mjeri bi olakšao nadzor granice i spriječila nelegalne migracije. Osim toga, isti uređaji se koriste i pri traganju za nestalim licima, bjeguncima, a idealni su i za nadzor saobraćaja što bi od posebnog značaja bilo tokom ljetnjih turističkih sezona kada su saobraćajnice prepune. Posebno se ističe značaj helikoptera prilikom operacija specijalnih jedinica policije, obzirom da je spuštanje niz užu osnovna metoda za brzo iskrcavanje svih modernih specijalnih jedinica u svijetu (fast rope, rappelling).

Uprava pomorske sigurnosti i upravljanja lukama je istakla značajnu ulogu angažovanja helikoptera u akcijama traganja i spašavanja na moru i pružanja medicinske pomoći, nadzoru mora i detekciji zagađenja mora, te međuresornim vježbama Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva odbrane i Ministarstva kapitalnih investicija.

Država Crna Gora nema kapaciteta da za potrebe svake službe ili institucije pojedinačno, opredijeli sredstva (helikopter) i osoblje. Imajući to u vidu, analizom dostavljenih mišljenja po pitanju opravdanosti nabavke helikoptera za potrebe Avio-helikopterske jedinice dolazi se do sljedećih zaključaka:

- svaka od navedenih institucija i ustanova nalazi kao opravdano unapređenje tehničkih kapaciteta za njihove potrebe (konkretno u ovom slučaju nabavku helikoptera);
- nabavka helikoptera bi imalo isključivo pozitivan efekat i unaprijedila bi se efikasnost svake od navedenih institucija.

S tim u vezi, jasna je potreba za nabavkom srednjih višenamjenskih helikoptera za potrebe Avio-helikopterske jedinice.

III. KRATAK TEHNIČKI OPIS HELIKOPTERA I OPREME

Kako bi se uspješno koristio za izvršavanje svih prethodno navedenih zadataka, helikopter treba biti:

1. sertifikovan za operacije kategorije A (CAT-A), performansi klase 1 (PC-1);
2. sertifikovan za operacije u skladu sa vazduhoplovnim propisom CS-29 (dvomotorni helikopter);
3. sertifikovan za letenje po pravilima za vizuelno (VFR) i instrumentalno (IFR) letenje, u skladu sa regulatornim okvirom CS-29;
4. maksimalne mase na polijetanju do 6.500kg;
5. sertifikovan za operativno letjenje u trajanju od najmanje tri sata u režimu krstarenja, sa maksimalnom uzletnom masom na početku leta;
6. kapaciteta za transport minimalno 9 putnika i najmanje 1.500kg korisnog tereta.

Osim navedenih karakteristika same platforme, helikopter treba biti opremljen:

- a. sistemom za noćno posmatranje (NVIS);
- b. digitalnom pilotskom kabinom sa multifunkcionalnim displejima;
- c. četvero-osnim autopilotom;
- d. digitalnim upravljanjem motora;
- e. sistemom za poboljšanje održavanja pozicije helikoptera u uslovima lebdenja;
- f. sistemom za povećanje snage u uslovima maksimalne težine helikoptera;
- g. instrumentima za PBN navigaciju;
- h. dizalicom za transport osoba i tereta;
- i. sistemom za prevoz podvjesnog tereta;
- j. sistemom za gašenje požara;
- k. elektrooptičkim sistemom dugog dometa za osmatranje iz vazduha danju i noću, sa radnom stanicom i digitalnim prenosom podataka i slike (FLIR);
- l. sistemom za obavještanje i upozoravanje iz vazduha (zvučnici);
- m. sistemom za brzo spuštanje specijalaca korišćenjem konopa i užeta;
- n. setom medicinske opreme za zbrinjavanje pacijenata koji se može ukloniti.

IV. MOGUĆNOSTI ZA NABAVKU SREDNJIH VIŠENAMJENSKIH HELIKOPTERA

Predlažemo da se planiraju sredstva za nabavku *dva nova ili korišćena srednja višenamjenska helikoptera* sa navedenom opremom i pripadajućom instalacijom, kao i obukom pilotskog i tehničkog osoblja.

Neophodna sredstva za nabavku novih helikoptera iznose *od 12,5 do 18 miliona eura* (po jednom helikopteru) bez poreza, dok bi cijena koštanja polovnih helikoptera iznosila cca od 8 do 10 miliona eura po jednom helikopteru.

V. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PRIJEDLOG MJERA

- a. Direktni korisnici – Vlada Crne Gore, MUP Crne Gore, Direktorat za zaštitu i spašavanje, Direkcija Avio-helikopterska jedinica, svi državni organi i institucije, građanke i građani Crne Gore i turisti.
- b. Utvrđena je veza sa strateškim dokumentom – „Program razvoja Avio-helikopterske jedinice MUP-a Crne Gore“, od 11.06.2021.godine.
- c. Značaj projekta – nacionalni i regionalni.
- d. Nabavka helikoptera imala bi pozitivan uticaj na ravnomjerniji regionalni i privredni razvoj, povećanje kvaliteta pružanja javnih usluga i poboljšanje kvaliteta života građana.
- e. Nabavka helikoptera bi doprinijela zaštiti i valorizaciji kulturne baštine (podrška projektima u ovim oblastima), unaprijeđenju kulturno-umjetničkog stvaralaštva i kreativnih industrija, kao i jačanju kulturnog i nacionalnog identiteta.
- f. Nabavka doprinosi smanjenju rizika po zdravlje, bezbjednost i imovinu u okviru sistema zaštite i spašavanja (medicinski transporti, traganja i spašavanja, akcije policije itd.).
- g. Iskustvo iz prethodnih godina ukazuje da će se rizik od prirodnih katastrofa sve više povećavati i nabavka helikoptera bi unaprijedila efikasnost i brzinu reagovanja sistema zaštite i spašavanja Crne Gore i akcija Uprave policije.
- h. Sagledavajući tehničku opremljenost, činjenica je da su helikopteri koje trenutno posjeduje i koristi Avio-helikopterska jedinica MUP-a poprilično stare tehnologije (koja se i dalje može koristiti, ali ne na duži vremenski period) i da sve više postoji problem nabavke rezervnih dijelova na tržištu. Helikopteri iz flote AHJ se servisiraju u inostranstvu i često se desi da helikopter ostane po nekoliko mjeseci (pa čak i godina) u servisu. Iz ovih razloga, većina sličnih operativnih jedinica u regionu, Evropi i svijetu, postepeno mijenja svoju flotu. Takođe, i iz ovog proističe neophodnost da se kupe dva nova helikoptera, čime bi se obezbijedilo funkcionisanje AHJ 24/7, što je neophodno u periodu dok se jedan helikopter servisira, popravlja ili izvode rokovske radnje.

Potrebno je istaći da je sami helikopter noseća platforma koju treba da prati odgovarajuća oprema za namjene za koje se planira njegova upotreba, te da nabavka treba da uključi i opremu za potrebe gore navedenih institucija.

Nabavka novih ili korišćenih srednjih višenamjenskih helikoptera će unaprijediti sistem zaštite i spašavanja kroz pružanje usluga građanima Crne Gore.

Detaljnou analizom tržišta sprovedenom od strane stručnog kadra (pilotskog i tehničkog), za uži izbor nametnuli su se helikopteri:

1. Leonardo AW 169;
2. Airbus H145;
3. Bell-412EPX.